

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 1. Inquo intellectio humana consistat. Et quid sit verbum mentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

DISPUTATIO II.

De naturâ intellectiōis humanæ.

IN hac disputatione de naturâ intellectiōis humanæ, tum generatim, tum speciatim sumptæ erit sermo.

QVÆSTIO I.

In quo intellectio humana consistat? Et quid sit verbum mentis?

AB hac quæstione breuiter me curabo expedire, vt quæ parum ad institutum meum conferre videtur; & in Auctoribus citandis fusiùs tractata reperitur. Et verò, quoddam ad primam ipsius partem attinet, tot ferè, quot capita, sunt sententiæ. Supponunt autem iam omnes contrâ Antiquiores quoddam, iuxta doctrinam à nobis *suprà* statutam *disp. 1. q. 1. num. 5. & 6.* intellectiōnem nostram non solum passiuè, sed effectiuè etiam ab intellectu nostro causari. Deinde præter quosdam Thomistas statim citandos qui in quadam actione carente termino intellectiōnem constituunt, reliqui vnanimiter sentiunt, dum intelligimus, qualitatem quamdam ab intellectu nostro produci, quæ suapte natura expressa, & formalis representatio obiecti est, atque adeo naturalis quædam imago eius; ob idque species expressa vulgò appellatur. Similitérque, dum amamus aliam à voluntate nostra qualitatem causari, quæ pondus, impulsusve dici consuevit, quasi inclinatur per illam voluntas, tanquam per quoddam pondus, feraturve, vt per quemdam impulsum in obiectum amatum.

Igitur prima sententia supponens speciem expressam per actionem superadditam ab intellectu fieri, in tali actione formaliter ponit intellectiōnem quasi intelligere aliud non sit, quam intellectum effectiuè sibi depingere obiecti imaginem, qualis est species expressa. Ita Molin. *1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. & art. 5. disp. 1. aliisque in locis*; Gaspar. Hurt. *1. 2. disp. 2. diff. 9. Montel. q. 3. art. 2. disp. 3. q. 5. Conimb. lib. 3. de Anim. cap. 8. q. 3. art. 3.* & apud eos alij. Quos pro se aduocans Franc. Alf. *disp. 13. de Ani. sec. 3.* addit intellectiōnem non in actione productiua speciei expressæ; sed in actione productiua vnionis, quæ species expressa vnitur intellectui, consistere; quia per hanc solum facit sibi intellectus præsens formaliter obiectum, quod est intelligere. Supponit itaque speciem expressam vniri per superadditam vnionem, & hanc per actionem sibi propriam causari distinctam ab actione, quæ species causatur.

Secunda sententia in sola specie expressa, vt distincta ab actione, quæ sit, constituit essentiam intellectiōis. Ita S. Th. *1. p. q. 34. art. 1. ad 3. Scot. Duran. Ocham. Ægid. & alij apud Conimb. supra Rub. lib. 3. de Anim. tract. de actu intell. possib. q. 3. Valent. 1. p. disp. 6. q. 5. punc. 1. Vazq. 1. p. disp. 112. n. 13. & 1. 2. disp. 9. n. 16. Soar. lib. 2. de Attrib. cap. 11. & lib. 3. de Anim. cap. 5. concl. 3. Ruiz. tom. de scient. disp. 87. cap. 6. Arriag. disp. 6. de Anim. sec. 1. & alij multi. Ex quibus plerique supponere videntur*

speciem expressam, in qua dicunt intellectiōnem consistere, non solum produci ab intellectu, & in eo recipi per superadditam actionem, eamque immanentem, quæ simul actio, & passio est; sed etiam eidem intellectui vniri per superadditam vnionem: vt reliquæ qualitates videntur vniri suis subiectis. Nonnulli tamen hanc superadditam vnionem explodunt censentes, speciem impressam esse entitatem quamdam modalem se ipsa affixam intellectui. Ita Zuniga *disp. 1. de Trin. dub. 9. memb. 2.* quod etiam videtur docere Soar. *lib. 3. de Anim. cap. 5. concl. 1.*

Tertia sententia est, intellectiōnem in specie expressa, & simul in superaddita actione, per quam producitur, consistere. Sic Petr. Hurt. *disp. 6. de Ani. sec. 1.* Quem multi Recentiores sequuntur. Quorum alij ex æquo dicunt speciem expressam, & actionem ad conceptum intellectiōis spectare. Alij ex connotato dumtaxat requirunt actionem. Alij dicunt, in conceptum intellectiōis intrare entitatem actionis, non solum vt est actio formaliter, sed etiam, vt est passio. Alij præterea addunt vnionem, quæ species expressa subiecto vnitur. Alij seculâ vnione, & passione solam formalitatem actionis relinquunt cum specie expressa.

Quarta sententia ita constituit intellectiōnem in sola specie expressa producta per distinctam actionem, vt ipsa actio sit medium, quo talis species præstat subiecto suum effectum formalem, quemadmodum vnio medium est, quo aliz alterius generis, qualitates suum præstare solent. Qui subinde dicunt vnionem speciei expressæ ad conceptum intellectiōis non pertinere, sic Recentiores, quidam relati, & repulsi ab Oued. *cont. 4. de Anim. punc. 1. §. 1.*

Quinta sententia est intellectiōnem consistere in qualitate, siue in specie expressa se ipsa immediate pendente ab intellectu per actionem secum identificatam. Ita Ripalda *tom. 1. de Entre supern. disp. 23. sec. 8. n. 43.* Card. Lugo *tom. de Incarn. disp. 18. n. 9.* & Oued. *suprà §. 3.* vbi pro se alios adducit. A qua sententia solo loquendi modo videntur discrepare, vt notant Arriag. & Oued. Thomistæ illi, qui dicunt intellectiōnem actionem sine termino esse. Sunt autem ij Caiet. Capreol. Ferrar. & alij citati à Rub. ab Arriag. *suprà*, & ab alijs.

Porro, quemadmodum de intellectiōne, ita vnionem de quauis omnino cognitione creata patetque seruata proportione de amore, omnes commemorati Auctores philosophantur: vnusquisque consentaneè ad propriam sententiam.

Propositio 1.

Intellectio nostra in sola specie expressa consistit, quæ se ipsa absque vnione interposita intellectui affixa est instar cuiusdam eius modi. Tamen non se ipsa, sed per interiectam actionem ab intellectu producatur.

Tres partes habet propositio, quæ singillatim probanda sunt. Primam mihi suadeo primò; quia de conceptu cognitionis, vt sic, solum est, quod sit perceptio quædam, siue apprehensio obiecti; quæ potentia cognoscitiua veluti capit obiectum, illud apprehendit, & ad se trahit, & quasi sibi præsentat, siue præsens reddit formaliter, eo modo, quo fieri experimur in nostris tum sensuum, tum intellectus cognitionibus; nec clariùs conceptus cognitionis exponi potest, aut intelligi: sed hæc omnia soli speciei expressæ, quam optimè aptantur eo præcisè,

præcisè, quod sit (uti fatentur omnes) actualis, & expressa repræsentatio obiecti, quædamque naturalis imago eius. Ergo sola species expressa est formaliter cognitio, siue intellectio. Minor, quæ sola indiget probatione, probatur facile, & declaratur; quia per eam solam entitatem obiectum percipitur, apprehenditur præsensque redditur intellectui formaliter, quæ illud formaliter repræsentat tanquam imago ipsius: eiusmodi autem sola species expressa est, etiam secundum aduersarios. Est quippe proprium imaginis in vniuersum veluti continere in se prototypon, præsensque facere in loco, ubi ipsa est. Secundò, quia secundum communissimum modum concipiendi, atque loquendi omnium per ipsam intellectionem formaliter sit præsens obiectum obiectiue in mente cognoscentis; quæ etiam præsentia obiectiua dicitur formaliter approximatum voluntati, ut illud queat amare. Ergo intellectio formaliter in sola specie expressa consistit, quæ est repræsentatio, seu præsentatio obiecti formalis, atque adeo approximatio formalis eius, non verò in actione illius productiua, quæ effectiue solum dici potest præsentatio, approximatioque obiecti. Tertiò, quia de conceptu cognitionis obiecti, seu perceptionis eius in vniuersum, neque actio, neque passio est: Deus enim cognoscit obiectum, illudque percipit intentionaliter, quin in suo actu cognoscendi actio aliqua vel passio re verà inuoluitur, aut connotetur. Ergo neque in conceptu cognitionis nostræ aliqua ratione includitur actio, quæ efficitur, aut passio: nostra quippe cognitio supra eam, quæ abstrahit à creatà, & increatà, solum addit prædicatum creature, de cuius conceptu intrinseco non est actio, ut compertum est. Quartò, quia pictor non per actionem, quæ imaginem artificialem efficit, sed per imaginem ipsam facit formaliter alios venire in notitiam prototypi, imago quippe sola est, quæ etiam post transactam actionem notificat prototypon. Ergo intellectus pariter, qui pictor quidam est naturalis non per actionem, quæ obiecti imaginem effectiue depingit, hoc est, quæ speciem expressam eius producit sed per ipsam speciem expressam notificat sibi formaliter obiectum ipsum. Ex quo patet intelligere non esse depingere sibi effectiue intellectum obiecti imaginem, uti dicebant Autores primæ sententiæ; sed potius per ipsam imaginem sibi depictam obiectum ipsum percipere, atque tenere. Quinto, quia voluntas secundum omnes per ipsum amorem, quo obiectum amat, propendit, siue fertur in illud. Ergo amor in qualitate, quæ pondus, seu impulsus dicitur, consistit vnicè, non verò vllò modo in actione talis qualitatis factiua. Per pondus enim, siue impulsus dumtaxat potest formaliter voluntas propendere, siue ferri in obiectum; per actionem verò productiuam eius non item, ut satis ex se est notum. Pariter ergo de intellectione philosophandum est. Sextò, quia diuersitas, quam experimur in actibus intellectionis ex diuerso modo tendendi eorum in obiecta, nequit non stare primariò penes species expressas, cum actiones quasi secundariò diuersificentur à terminis: ergo in ipsis speciebus expressis consistunt intellectiones diuersæ, quas experimur. Septimò, quia vix, aut ne vix quidem potest intelligi, quod intellectus tendat formaliter, & immediatè in obiectum per actionem productiuam speciei expressæ, cum de conceptu actionis solum sit tendere in terminum, cuius effectio est. Ergo intellectio, quæ intellectus tendit

Pharus Scient. Tom. I.

immediatè, & formaliter in obiectum, aliud quid est à tali actione, nimirum ipsa species expressa. Octauò, quia nulla est necessitas inuolendi in conceptu intellectionis præter speciem expressam, actionem, quæ illa producit, aut passionem, ut constabit ex solutione argumentorum. Ergo sola species expressa adæquata cognitio est. Quin imò, cum nulla actio sit propter se intenta ab agente; sed propter terminum per eam effectum, ut bene ponderat P. Zuniga *disp. 1. de Trinit. dub. 7.* & intellectio propter se ab intellectu intendatur, consequitur intellectionem aliquid debere esse adæquatè distinctum ab actione, quæ fit. Per quæ omnia satis, superque refutata manent omnes sententiæ, quæ ad constituendum conceptum intellectionis aliqua ratione requirunt actionem, quæ species expressa producit ab intellectu in se ipso. Etenim cum intellectio sit formalis quædam perceptio, apprehensio, seu tentio obiecti per modum repræsentationis, neque totaliter, neque partialiter potest consistere in entitate, quæ non sit formaliter repræsentatio obiecti, eiusmodi autem non est actio, ut omnes supponimus, esto sit productio repræsentationis formalis, qualis est species expressa, atque adeo repræsentatio causalis vocari possit.

Iam verò, quod nullà vnione superadditâ, sed se ipsâ intellectui affigatur species expressa, siue intellectio nostra, inde mihi suadeo; quia ex suo conceptu, quidam actus est, seu exercitium intellectus. & de conceptu actus est se ipso affigi subiecto, cuius est actus, iuxta doctrinam vniuersalem tradendam *infra q. 4.* Quamquam enim plurimi huiusmodi actuum suppositiue dumtaxat, & ex modo nostro concipiendi habeant affigi se ipsis subiectis, quorum actus dicuntur, prout explicatius trademus in dictâ quæstione. Tamen multi etiam id habent re verà, & suapte naturâ ut in actione, passionem, vnione, & similibus cernere licet, è quorum profecto numero intellectio censenda est. Tum quia non est, cur dicatur esse supposititium conceptum eius. Tum quia nec minorem, nec abinilem connexionem præ se fert intellectio cum intelligente, quam actio cum agente, aut passio cū patiente, &c.

Venio ad probandam tertiam propositionis partem. Etenim esto possibile sit cognitionem aliquam se ipsâ absque interiectâ actione ab aliquo intellectu produci, de quo modò non curo; tamen non est, cur de facto asseramus, intellectiones nostras absque actione produci superadditâ, potius sunt argumenta, quæ suadeant oppositum. Primum enim reliquis omnibus effectibus, qui fiunt à causis secundis, dantur actiones superadditæ ab omnibus Philosophis, qui eiusmodi actiones admittunt, iuxta sententiam iam communem, & apud omnes veram; cur ergo tales actiones cognitionibus negandæ sunt? Quanto autem iure Philosophi non solum reliquis effectibus; sed etiam cognitioni creatæ actiones superadditas de facto præscribant, ex eo profecto apparet, quod valde consentaneum rationi est, ut quidquid causæ secundæ efficiunt saltè de facto, id à solo Deo effici possit, exceptâ dumtaxat ipsâ effectiue, seu actione causarum. Ob id quippe S. Th. 1. p. q. 105. art. 2. ita habet. *Erroneum est dicere Deum non posse facere per se ipsum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcumque causam creatam.* Non posset autem facere cognitionem, seu speciem expressam, si hæc se ipsâ sine actione interiecta à causâ creatâ penderet. Ad hæc, quia eadem est in præsentī cognitionis, & vo-

E litioni

litionis Philosophia; si cognitio se ipsa fit à causa creatà, eodem modo se ipsa fiet volitio. Vnde necessariò consequitur contra satis commune placitum Theologorum, non posse Deum per auxilium extrinsecum concurrere ad actum precedentem ab habitu supernaturali. Tum diuersum specie esse actum misericordiæ supernaturalis, aut alterius virtutis hominis peccatoris ab actu hominis iusti: quia hic se ipso fit ab habitu; ille verò non item. Aliaque id genus subsequuntur; quæ videntur incommoda.

11 Restat vt argumenta diluamus, quæ contrà doctrinam nostram opponi solent. Primum sit. Intelligere est viuere. Viuere dicit actionem: ergo intelligere dicit actionem. Respondeo cum Zuniga, Arriag. & alijs. Intelligere formaliter duntaxat esse viuere intentionaliter, non item physicè, atque adeo in suo conceptu actionem viuientis non claudere, quæ solum ad viuendum physicè necessaria est. Vnde infero cum eisdem, dato, quòd Deus infunderet homini intellectionem, aut amorem, nihil ipso operante physicè, fore vt nihilominus homo intentionali vità viueret, quia verè intelligeret, aut amaret; atque adeo verè operaretur intentionaliter operatione quādam intentionali in se ipso immanente, qualis est ex suo conceptu intellectio, & volitio: quod ad viuendum intentionaliter satis superque est. Quòd autem Deus de potentiā absolutā se solo possit producere in homine non operante physicè intellectionem & amorem, quo verè intelligat, & amet, communiter censent, & bene Auctores nostræ sententiæ, vno excepto Vaz. quia 2. *diff. illa. 9. cap. 4. & 6.* inconsequenter id negauit; quia supposito, quod intellectio in solā specie expressā, & amor in solo pondere consistant, nulla est in eo repugnantia, vt insuper docent Molin. 1. *part. quest. 12. art. 2. disputat. 1.* Soar. *disputat. 48. Metaph. sec. 2. num. 12.* Petr. Hurt. *disputat. 6. de Anim. sec. 3.* Franc. Alf. *disput. 13. de Anim. sec. 6.* Oued. *contr. 6. de Anim. part. 1. §. 5.* & alij.

12 Nec putet aliquis huic doctrinæ Patres Concilij Trident. aduersari, dum *sess. 6. can. 4.* eos damnant, qui dixerint. *Liberum hominis arbitrium à Deo motum, veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passiuè se habere:* quasi supponant voluntatem hominis veluti quid emortuum fore simpliciter, si nihil ageret, quantumuis à Deo reciperet suum amorem. Etenim, vel nihil à se supponunt Patres Concilij; sed eos, qui integram eam sententiam protulerint, absolutè condemnant; vel si quid supponunt, tantum est, quod suo intererat instituto, fore videlicet, vt voluntas si nihil ageret physicè, inanimi instrumento, quantum ad id assimilaretur; tamen aliàs per amorem in se receptum intentionaliter viueret. De quo, tamquam ad rem impertinente, & purè philosophico penitus non curarunt.

13 Secundo obijci potest. De ratione intellectionis est, quod intellectus per eam attendat ad obiectum: sed attentio dicit actionem, & conatum intelligentis: ergo. Respondeo, attentionem sumptam formaliter, & propriè ab intellectione non differre, & absque vllā actione physicā intellectus constare; vt patet in Deo attentissimè cuncta intelligente citra talem actionem. Attentionem verò sumptam effectiuè, & minus propriè, qualis reperitur in intellectu creato, dicere quidem actionem, conatumque intelligentis, sed

præuium ad intellectionem, distinctumque ab illā adequatè.

14 Tertiò obijci potest. De ratione amoris est esse voluntarium: ergo & procedere à principio intrinsicè cum cognitione. Nego antecedens, quia ratio voluntarij, sicut & ratio liberi extrinsecæ est in amore; vnde illi potest deesse saltem de potentiā absolutā. Vtrum autem possit Deus producere se solo actum amoris in voluntate, non præeunte cognitione obiecti amandi, alterius est considerationis: de quā suo loco.

15 Quartò obijciunt. Actionibus tantum de prædicamento actionis meremur; quia hæ tantum sunt nobis libera: sed meremur actibus voluntatis, & intellectus: ergo hi consistunt in actionibus de prædicamento actionis. Confirmatur ex Arist. qui *lib. 1. & hic, capit. 3.* docet, operationem virtutis, & felicitatem (quam in intellectione ponit *capit. 7.*) non esse qualitatem, quo videtur sentire esse actionem; Imò esse actionem sine termino videtur docere *capit. 1. Et lib. 9. Metaph. text. 16.* actiones immanentes cognoscendi, & volendi per se esse finem operantis, quin aliquid per illas fiat, in quod tendat agens, tanquam in finem, vt fit per actiones transeuntes, e. g. ædificandi, texendi, &c. Respondeo ad argumentum; non solum per actiones de prædicamento actionis, sed etiam per earum terminos nos mereri, est illi tantum sint liberi medijs actionibus. De quo suo loco. Vnde patet, ex eo quòd actus nostri intelligendi, & volendi sint termini talium actionum, nihil eorum merito derogari. Ad confirmationem respondeo; Arist. in primo loco tantum velle virtutem, & felicitatem in operatione nostrā consistere, non verò in qualitate, quæ non sit operatio nostra: Nomine autem operationis non physicam, sed, vel intentionalem intelligit, vel præcipientem ab utrâque. Quo iure in secundo loco per actiones, operatione vel immanentes intelligendi, & volendi, quæ intentionales tantum sunt; optimè dixit nihil produci, vt producit per transeuntes, quæ sunt actiones physicæ: esse autem apud Arist. actus cognoscendi, & volendi operationes, siue actiones tantum intentionales, & non Physicas de prædicamento actionis ex verbis S. Th. planè colligitur, qui consentienter ad illius doctrinam in *opus. 4. tract. de prædicamentis, capit. de actione* ait. *Similiter intelligere, & sentire sunt actiones immanentes, quia dicunt actum intelligendi, & sentiendi, esse actu in intelligente, & sentiente. Hæc autem actio immanens non est de prædicamento actionis.* Quocirca ipse S. Th. 1. *p. q. illa 34. citatā art. 1. ad 3.* apertè excludit actionem physicam à conceptu intellectionis, dicens. *Intelligere importat solum habitudinem intelligentis ad rem intellectam; in qua nulla ratio originis importatur; sed solum informatio quædam in intellectu, prout intellectus noster fit actu per formam rei intellecta.* Per quæ, & per alia tradenda postmodum exponendus est Doctor Angelicus, si quidpiam alibi in oppositum videatur docere.

16 Porro, quæ diximus circa intellectionem, pariter cuius cognitioni etiam sensitiuæ conueniunt. Necnon, proportionem seruata, cuiuslibet actui appetitus, tum sensitiui, tum rationalis; quia de his omnibus, quod ad rem attingit, eadem Philosophia est.

Iam

17 Jam vero ut accedamus ad secundam partem
quæstionis de verbo mentis resolvendam. Præmit-
tendum imprimis est *Verbum*, si Ethymologiam
spectes, cum sonum dearticulatum, & significa-
tium significare, quem ore proferimus, dum lo-
quimur, ad manifestandos mentis conceptus. Di-
citur enim *Verbum*, teste Isidoro, *lib. 1. Ethymo-*
logiarum cap. 9. ab aere verberato labris & lingua.
Cuius quidem verbi prolatio, *dictio* appellatur, aut
loquutio. Hinc *verbum, dictio, loquutio*, ad internas
mentis operationes propriissime significandas ex-
tensa sunt. Nam sicut, qui loquitur ore, per pro-
latum verbum aliquid audienti notificat: sic, qui
intelligit per conceptum productum sibi ipsi noti-
ficat obiectum. Quo factum est, ut sibi ipsi loqui,
& verbum proferre dicatur. Porro nomen *Verbum*,
tametsi à vocali trahat Ethymologiam, propriissi-
me dici de mentali; imò proprius, quam de vo-
cali, communis sententia est Theologorum in
materia de Trinit. quam tradit August. *lib. 15.*
de Trinit. capite. 11. dicens. *Verbum, quod fo-*
ris sonat, signum est verbi, quod intus lucet, cui
magis verbi competit nomen: nam illud, quod pro-
fertur, carnis ore, vox verbi est, verbumque ipsum
dicatur propter illud, à quo, ut foris appareret, as-
sumptum est

18 Certum est igitur apud omnes, verbum no-
strum mentale esse aliquid ab intellectu nostro pro-
ductum, quo sibi manifestat obiectum: illud au-
tem consistere in specie expressa, quam intellectus
producit, dum intelligit, concors omnium sen-
tentia est. Cæterum, quoniam de naturâ speciei
expressæ, deque munere eius variæ sententiæ sunt,
ut vidimus: Ideo etiam de verbo mentis diuersæ
existunt opiniones. Nam Molina, & sectatores
eius, qui essentiam intellectionis ponebant in ra-
tione productivâ speciei expressæ; consequenter
docent, verbum mentis adequatè distinctum esse
ab intellectione, & per intellectionem ipsam pro-
ductam. Hic habet Molina *1. part. quæst. 27.*
artic. 1. disput. 8. membr. 3. Alij verò, qui nobis-
cum sentiunt intellectionem consistere adequatè
in specie expressâ, consequenter censent verbum
mentale nostrum re verâ non esse ab intellectione
nostrâ distinctum; sed idem cum ipsâ adequatè.
Ita exprimit Vazq. *1. part. disput. 38. numer. 24. &*
sæpe alibi. Arrub. *1. part. disp. 123. capite. 7.* Soar.
lib. 2. de attrib. capite. 11. & alij. Qui autem speciem
expressam simul, & eius productionem in con-
ceptu intellectionis inuoluunt, consequenter te-
nentur dicere intellectionem præter verbum ipsius
productionem includere. Superest tamen præterea
singularis quædam sententia quorundam Thomi-
starum dicentium ad id muneri verbum in mente
intelligentis produci, ut in eo prius cognito co-
gnoscat obiectum: quasi obiectum absens co-
gnosci nequeat, nisi verbum eius instar cuiusdam
speculi, siue imaginis intimè intellectui præsentis
immediatè loco obiecti terminet cognitionem;
quæ immediatè quidem ipsius verbi, mediatè
autem obiecti cognitio sit. Huius sententiæ sunt
Caiet. *1. part. quæst. 27. artic. 1.* Capreol. *in 1. disp.*
27. quæst. 2. Ferrar. *lib. 1. contra Gent. caput. 53. &*
lib. 4. cap. 13. Canariens. *1. part. quæst. 27. artic. 1.*
disput. 3. & 5. & quidam alij. Qui consequenter
affirmant in sensibus externis non dari verbum, eo
quod eorum obiecta præsentia sunt. Tum ob eam-
dem rationem Beatos, dum Deum clarè vident,
nullum verbum producere: sicut neque Angelos,
Pharus Scient. Tom. I.

dem cognoscunt propriam substantiam. Hanc ta-
men horum Thomistarum sententiam ceteri
Theologi, atque Philosophi communiter rei-
ciunt, quorum plures speciatim referam *Tract. de*
Visione Dei, ubi iterum de verbo mentis redibit
sermo.

Propositio 2.

Verbum mentis non est aliquid ab intellectu 19
nostro productum, in quo tanquam in medio
prius cognito cognoscatur obiectum.

Ita omnes communiter contra paucos Thomi-
stas nuper commemoratos. Probatur autem primò,
quia verbum mentale nostrum ipsissima est obiecti
cognitio; ut ex August. Damasc. & S. Thom. osten-
demus *Proposit. 3.* Ergo verbum mentale nostrum
non est aliquid; in quo prius cognito cognoscatur
obiectum.

Secundò; nam experientiâ ipsâ satis superque 20
comptum est; dum intelligimus obiectum ali-
quod, nihil nos aliud, præterquam obiectum
ipsum percipere. Quis enim vnquam expertus est,
dum Turcam absentem apprehendit, se duo quæ-
piam, diuerso tamen modo apprehendere; pri-
mum quidem in se immediatè instar imaginis, se-
cundum verò mediatè in primo tanquam prototy-
pon in eo repræsentatum, aliquavè ratione con-
tentum? Certè, si id ita eueniret, neutiquam nos
latere posset. Quoniam quoties obiectum vnum in
alio, tanquam in medio prius intellecto intelligen-
mus, non minus, imò euidentiùs nobis notescit
medium quàm obiectum in ipso cognitum; quia
propter quod vnumquodque tale, & illud magis,
ut proloquium vulgare fert; fiet itaque, si pro-
pterea cognosceremus obiectum, quia cognosci-
mus verbum, ut magis verbum, quàm obiectum
cognosceretur: cumque cognosci à nobis obiectum
exploratissimum sit; plus adhuc esset exploratum
cognosci verbum. Quod tamèn falsissimum esse
constat aperte.

Tertiò, quia ad hoc, ut cognoscatur obiectum, 21
quantumvis absens sit, nullâ ratione est necessa-
rium, quòd cognoscatur eius verbum: ergo sine
fundamento asseritur verbum prius, quàm obie-
ctum cognosci. Consequentia est certa. Probo an-
tecedens; quia non est necesse cognosci verbum,
ut illud intimè præsens intellectui terminet cogni-
tionem: quippe cognitio, cum non attingat obie-
ctum physicè, sed intentionaliter tantum, optimè
potest terminari ad obiectum absens. Et quidem, si
verbum ipsum iuxta Adversarios obiectum absens
repræsentare valet, ut imago obiectiva eius, id-
que immediatè sine alio verbo, cur cognitio in
obiectum absens ferri non poterit, ut imago eius,
sen repræsentatio formalis, quâ prius feratur in
verbum? Certè, ut verbum dicitur veluti trahere
obiectum, illudque facere præsens intentionaliter:
nescio cur id potiori iure de cognitione ipsâ dici
non possit: quo fiet ut absentia obiecti nihil impe-
diat. Ad hæc, si cognitio obiectum absens ratione
absentiæ immediatè non possit tangere? nec possit
vtrique illud tangere medio verbo: quia obiectum
medio verbo non redditur intellectui præsens phy-
sicè, & verè; sed repræsentatiue dumtaxat, & me-
taphoricè: cognitio autem non secundum *esse* re-
præsentatum, sed secundum *esse* physicum tangit
obiectum. Nec dici potest, ut tangatur obiectum

per cognitionem, quoad *esse* physicum, oportere, quod tale *esse* reddatur prius per verbum præsens intentionaliter; quoniam non est maior difficultas in eo, quod obiectum absens trahatur immediatè per cognitionem, ut per imaginem formalem, quam in eo, quod trahatur per verbum, ut per imaginem obiectuam; sicut dictum est. Quo fit, ut verbum non possit ad id muneris non redundare; sed esto, sit necessaria præsentia obiecti intentionalis facta per verbum, ut illud per cognitionem attingi possit. Hinc sane non sequitur verbum ipsum immediatè cognitum iri, ut in eo tanquam in medio cognito cognoscatur obiectum. Nam, ut voluntas nequit amare obiectum non repræsentedum sibi per cognitionem; & tamen cognitione ipsa non amata, immediatè in obiectum fertur; ita intellectus, esto non posset cognoscere obiectum non repræsentedum per verbum; posset tamen quam optimè, semel repræsentione facta ferri in obiectum immediatè, quin vilo modo tangeret verbum.

22 Præterà nescio, quâ consequentiâ assenserit prædicti Thomistæ ad cognitionem sensuum externorum non requiri verbum, quia eorum obiecta præsentia sunt. Primum quidem, quia obiectum visus e.g. non est intimè sensui præsens, sed sæpe valde loco diffitum, & remotum. Quod, si visus obiectum adeo remotum suâ visione tangere potest, cur non poterit quavis potentia cognoscitiva obiectum omnimodis absens attingere, si tamen specie impressa eius, ut est instructus visus, instructa sit? deinde, vel præsentia obiecti ad cognitionem requirita debet esse physica, vel debet esse intentionalis. Si physica: ergo obiectum physicè absens nec mediò verbo cognosci poterit; per verbum enim dumtaxat redditur præsens intentionaliter; si autem præsentia obiecti intentionalis requirita est: ergo nullum obiectum quantumvis physicè præsens sine verbo cognosci poterit: sicut nullum bonum quantumvis, voluntati coniunctum physicè potest amari, nisi intentionaliter per cognitionem præsens reddatur. Quo fiet, ut neque sensus externi sine interuentu verbi cognoscant: neque Beati Deum immediatè sine verbo intueantur. Dici autem non potest alterutram ex dictis præsentijs obiecti esse sufficientem, & necessariam ad cognitionem: Nam, cum sint adeo inter se diuersæ; alteram pro alterâ vicem supplere, prorsus videtur impossibile. Alioquin præsentia physica boni amabilis etiam suppleret vicem præsentiæ intentionalis eius; atque ita obiectum omnino incognitum naturaliter amari posset à voluntate, quod apud omnes absurdum est. Concludo igitur ex dictis cognosci verbum immediatè, neque necessarium esse, ut habeat cognitio, in quod terminetur, neque ut obiectum tanquam præsens noscatur, prout aduersarij arbitrati sunt. Ad aliud autem quidpiam, id non requiritur, ut apud omnes certum est.

23 Quartò probatur propositio; quia, ut verbum esset medium, in quo prius cognito cognoscere obiectum, non solum ut existens, sed, ut conexum etiam cum ipso obiecto, deberet præcognosci; sic autem cognosci, quis credat? Tum si in illo ita cognito obiectum cognoscere, nulla propositio obiectina per se nota esset; sed omnes per aliud quidpiam præcognitum, nempe per verbum cognoscibiles essent. Quo rursus fieret, ut omnis humana scientia experimentalis esset, oriunda scilicet à notitiâ experimentalis verborum; nullaque

subinde essent principia metaphysica, aut alia præterquam experimentalia verborum; & consequenter tota scientiarum humanarum euidencia soli euidencia subnixa esset, quæ haberetur de existentia verborum, deque eorum connexionem cum rebus, quarum verba sunt. Quæ omnia, quàm sint absurda, alienaque ab omnium mente nemo non videt.

Quintò. Voluntas non habet terminum, in quo prius amato amet obiectum: ergo neque intellectus habet verbum, in quo prius cognito cognoscat obiectum. Mitto plura, quia hæc sufficiunt, & qui plura vult, adire poterit Molinam 1. p. quest. 27. artic. 1. disputatione 8. memb. 3. citato. Soar. lib. 3. de Anim. cap. 5. Petrus Hurt. disp. 6. sec. 5. & seq. Arriag. disput. 6. de Anim. sec. 2. sub. 5. Ouid. contr. 6. de Anim. punc. 1. §. 6. Franc. Alfon. disputatio 13. de Anim. sec. 5. & alios, apud quos argumenta etiam aduersariorum diluta sunt, quæ, quia facillimè ex dictis reuinci possunt, missa facio. Quomodo autem S. Th. à nobis sit, latè probant Hurt. & alij; & ex mox dicendis constabit.

Propositio 3.

Verbum mentis in nobis nihil est aliud ab specie expressa, in quâ consistit nostra cognitio. Addit tamen supra rationem cognitionis respectum prolati, siue producti ab intellectu.

Hæc propositio imprimis planè videtur esse de mente Augustini qui lib. 9. de Trinit. cap. 7. ita habet. *In illâ aternâ veritate formam, secundum quam sumus, vel aliquid recta ratione operamur, visu mentis conspiciamus; atque inde conceptam rerum veracem notitiam tanquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus gignimus, neque à nobis nascendo discedit.* Et lib. 15. cap. 16. *Cogitatio nostra perueniens ad id, quod scimus, atque inde formata verbum nostrum verum est.* Ecce notitiam, & cogitationem, & cognitionem idem esse. Eadem est mens Damasc. lib. 1. fidei cap. 17. ubi docet (prout refert S. Th. 1. p. quest. 34. artic. 1. in corp.) *Quod verbum dicitur naturalis intellectus motus, secundum quem mouetur, & intelligit, & cogitat.* Constat autem huiusmodi motum intellectus (puta intentionalem non physicam) non posse quidquam aliud esse ab intellectione. Cumque S. Th. pro se Damasc. alleget in eandem eius sententiam trahendus est, siquando innuit verbum ab intellectione distingui. Præsertim, cum verè non distingui expresse doceat lib. 4. cont. Gent. capitul. 11. ante medium inquit. *Vnde & ipsa intellectio verbum interius nominatur, quod est exteriori verbo significatum; & quod non sit res intellecta, inde apparet, quod aliud est intelligere rem, aliud ipsam intentionem; quod intellectus facit, dum super suum opus reflectitur; unde, & alie scientie sunt de rebus; alia de intentionibus intellectus.* Vbi vides secundum S. Th. verbum non cognosci ab intellectu, dum hic cognoscit res directè, ut dicebant Thomistæ proposit. 2. impugnati; sed tantum, dum supra ipsum per aliam cognitionem reflectitur.

Quod si nonnunquâ S. Th. ut lib. 1. cont. Gent. cap. 26 §. 3. & lib. 4. cap. 11. & opus 83. de intellectu, & intelligibili, aliisque in locis significat verbum mētis esse quid

quid cognitum per intellectionem: certè non de verbo formali, de quo nos in præsentì tractamus; sed de verbo obiectiuo loqui videtur, appellans videlicet verbum conceptum obiectiuum, quem de re infensatà formamus medio phantasmate sensibili, in quo, illam concipimus, prout ostendimus inferius *quæst. 3.* Talis enim conceptus obiectiuus non datur à parte rei, sicut in mente nostra, estque similitudo obiectiui rei intellectæ, & per externum verbum vocale significatur; quæ sunt conditiones verbi mentalis, de quo loquitur in dictis locis S. Th. vt in *eà quæst. citatâ* relatis eius verbis probabimus. Pari ratione interpretandi sunt Auguſt. *lib. 15. de Trin. cap. 15.* & Anſel. in *Monol. cap. 32.* dum significant verbum internum nostrum cogitatione produci de verbo obiectiuo, non de formali, quod quidem, vt dicitur cogitatione concipi, seu formari, dici etiam potest cognitione produci, nimirum intentionaliter non physice. Dum autem Arist. *lib. 2. de Anim. text. 60.* dicit obiectum intellectus esse intra animam; obiectum verò sensus tantum esse extra illam; duntaxat vult intellectum per speciem in memoria asseruatas posse obiecta vniuersalia etiam, quæ non existunt concipere: vim tamen sensus, nisi à singulari obiecto verè extra se existente moueri ad sentiendum non posse.

27. Iam verò propositio data sic potest à ratione firmari; verbum mentis ex conceptu verbi debet esse manifestatiuum obiecti respectu eius; ad quem dirigitur, aut profertur, vt patet in verbo vocali; vnde suam trahit verbum etymologiam vt dictum est: sed nihil est, quo intelligenti creato, dum sibi mentaliter loquitur, interius manifestetur obiectum, nisi cognitio; vt constat ex superius dictis: ergo nihil est præter cognitionem, quod habeat in nobis rationem verbi mentalis. Quomodo autem de verbo diuino aliter sit necessario philosophandum, in tract. de Trin. Deo dante ostendimus. Videatur interim Vazq. 1. *disputatio. 1. 2. sub finem.*

28. Diximus autem in propositione conceptui verbi addendum esse supra rationem cognitionis respectum prolati, siue producti; quia ex vna parte cognitio non dicit in suo conceptu esse productam à cognoscente, vt patet in cognitione Dei iuxta superius stabilita. Ex aliâ verò parte cognitio non producta non potest propriè dici verbum; quia verbum non est, quod non profertur, siue producit à loquente. Quo iure omnes pene Theologi contra Duran. à cognitione essentiali Dei veram rationem verbi relegant.

29. Ex dictis est inferendum, quid sit loquutio, & in quo consistat. Etenim loquutio duobus modis vsurpatur. Primò pro ipsâ rei manifestatione: quo sensu dicere solemus loqui homines res vanas, futes, aut magni ponderis &c. Secundò pro prolatione verborum. Quâ acceptione videtur vltus Regius Plantes cum dixit psal. 44. *Eructauit cor meum verbum bonum*; id est prolatis, siue loquutum est, sapèque dicimus homines loqui, seu dicere verba impudica, honesta, iucunda, &c. Dicò ergo loquutionem priori modo sumptam nihilo prorsus differre à verbo; eâ enim ratione verbis ipsis formaliter loqui dicimur siue vocaliter, siue mentaliter: loquutionem verò altero modo acceptam in solâ productione verbi consistere; quia profertur verbum nihil est aliud, quam illud producere, siue in lucem edere. Vnde in hoc sensu lo-

Pharus Scient. Tom. I.

quutio mentalis erit actio, quâ producitur species expressa, quæ est ipsum verbum nostrum, vt diximus. Itaque loquutio prioris acceptionis à loquutione posterioris distinguitur; quod illa de connotato solum dicit actionem causatiuam verbi: sicut illam itidem dicit verbum. Hæc verò in eiusmodi actione vnicè, & directe consistit.

Rogabit aliquis; vtum non solum in intellectu; sed etiam in sensibus verba sint admitenda? Respondeo, si rem ipsam spectemus, nihil obesse, quominus analogicè saltem possent admitti: propriè tamen, & iuxta communem, receptumque vsum conceptus duntaxat facultatis rationalis solent verba appellari: sicut, & voces dearticulate ab ente rationali nascentes.

Hæc dicta hucusque de verbo mentis nostræ formali, quod tanquam formalis, expressaque similitudo, siue representatio rei intellectæ, ipsam intellectui notificat: de quo potissimum impræsentiarum tractant Doctores. Addendum tamen est phantasma illud sensibile, in quo tamquam in quodam substituto rem infensatam, me quidem iudice, intelligimus iuxta doctrinam tradendam *quæst. 3.* non abs iure verbum internum obiectiuum vocari posse (prout suspicor à S. Th. vocatum locis nuper citatis, de quo latius in eâ quæstione). Quoniam per illud etiam suo modo notificatur intellectui res intellectæ, quinimo quantum subrogatur, siue substituitur pro illâ, plasmam formale verbum videtur verbo vocali assimilari.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit intellectio humana?

EAS intellectionis humanæ diuisiones, eamque membrorum diuidentium explicationem exhibebimus in præsentì quæstione, quæ ad viam sternendam sequentibus videbuntur conferre. Cæteris quibusque relictis ad propria loca.

Diuisio 1.

Ad tria capita reuocantur omnes humanæ mentis intellectiones; scilicet ad apprehensionem simplicem, iudicium, & discursum. In quæ subinde tria membra intellectio ipsa sumpta vniuersè primò diuiditur.

Apprehensio simplex dicitur actus ille, quo noster intellectus simplici quodammodo in obiectum collimat, veluti illud aspiciendo; nihil tamen circa illud determinando: ad eum ferè modum, quo oculi nostri obiectum sibi propositum aspiciunt. Dicitur *apprehensio* (tametsi hoc nomen cuiuslibet cognitioni commune sit). Primò, quia species imperfectiores, qualis est hæc, sibi speciatiim assolent nomen generis vindicare. Secundò, quia obiectum apprehendere, siue prehendere propriùs aptatur ei cognitioni, per quam veluti primò obiectum capitur, & ad potentiam trahitur, eique fistitur: quod per hanc primam nostri intellectus operationem

E 3 apprimè